

Növekedjete a kegyelemben és a mi Urunk és üdvözítő Jézus Krisztusunk ismeretében!

GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS KERESZTÉNY NÉZŐPONTBÓL

HOMOLYA DÁNIEL

MI A NÖVEKEDÉS?

Gazdasági növekedés alatt általában a közgazdaságtan azt érti, hogy egy adott ország bruttó összterméke nő, azaz többet fogyasztunk, beruházunk és exportálunk, mint azt megelőzően. A fogyasztás itt nemcsak azt jelenti, hogy hamburgert eszünk, hanem azt is, hogy almát eszünk, veszünk egy helyi terméket; a beruházás pedig nemcsak szökőkútépítést, hanem utak, szerelőcsarnokok építését jelenti, és templomépítést is jelent. A bruttó hazai termék növekedése azt is jelenti, hogy akinek az árúját elfogyasztjuk, annak is nő a jövedelme egyúttal. Ha nő a szereplők jövedelme, akkor még többet tudnak fogyasztani, beruházni.

AZ EGYIK CSALÁDTAGOM MÁR TÖBBSZÖR KÉRDEZTE, HOGY MIÉRT IS KELL A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS, MIÉRT IS BESZÉL MINDENKI A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSRŐL. FRUSZTRÁLÓ, DE SAJNOS A STANDARD KÖZGAZDASÁGI OKTATÁS NEM ILYEN NÉZŐPONTBÓL MUTATJA BE A KÉRDÉSEKET ÉS VÁLASZOKAT, ÍGY SOKAT GONDOLKODTAM AZ UTÓBBI IDŐBEN EZEN A KÉRDÉSEN. HÁROM NÉZŐPONTOT ÉRDEMES VIZSGÁLNI, AZ EGYHÁZ TÁRSADALMI TANÍTÁSÁT IS FIGYELEMBE VÉVE: MI A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS? MIÉRT IS NEM JÓ, HA NINCS NÖVEKEDÉS? MILYEN IS A JÓ NÖVEKEDÉS?

Mi történik, ha nem növekszik a gazdaság? Ha idén kevesebb a beruházás, mint tavaly volt, akkor, ha tavaly százezer munkás kellett az építőiparba, lehet, hogy idén elég lesz csak kilencvenötezer. A kieső ötezer ember nem tud annyit fogyasztani, így lehet, hogy még a boltosok száma is csökkenni fog.

Ugyanez a helyzet akkor is, ha vállalkozásunk van. Hiszen ha foglalkoztatunk száz embert, és ügyesebbek vagyunk, mint tavaly, akkor biztos, hogy többet fogunk idén termelni, így adódik a növekedés. Az egész persze nem adott, statikus helyzetről szól, hanem a körforgásról, a cseréről. Persze kérdés, hogy a társadalom egészéhez eljut-e a többletjövedelem? Ennek kapcsán az elemzők gyakran hivatkoznak az úgynevezett Kuznets-görbére, ami szerint a növekedés kezdeti szakaszában

nő az egyenlőtlenség, majd csökken. Egyébként az ilyen típusú kapcsolatot sok mindenre megtalálták: a gazdasági növekedéssel együtt először nő a környezetszennyezés, majd csökken. Kicsit fordított módon szokták emlegetni a boldogság kapcsán az úgynevezett Easterlin-paradoxont, mely szerint **a jövedelem növekedésével először nő a boldogság, aztán csökken**. És itt jön be a képbe, hogy mire is kell nagyon vigyázni a gazdasági növekedés kapcsán: akkor van baj, ha a növekedéssel egyúttal elvesznek kapcsolataink, és így „kiöntjük a fürdővízzel a gyermeket”.

MI KELL A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSHEZ?

A közgazdaságtan beszél fizikai tőkéről (nyersanyag, föld, gépek), de beszél humán tőkéről is (nemcsak az emberfők sokasága, hanem a kiművelt, leleményes emberfők sokasága is kell), mindezek mellett fontosak a stabil intézmények (törvényesség fenntartása, ami kiszámíthatóságot jelent). A már emlegetett Kuznets Nobel-díjas közgazdász kifejtette munkáiban, hogy „a fejlett technológia rendelkezésre állása szükséges, de nem elégséges feltétele a gazdasági növekedésnek.” Haladást csupán akkor generál, ha széleskörűen és hatékonyan alkalmazzák, ha ilyen típusú alkalmazása során fejlődése is bekövetkezik. Fontos a növekedés társadalmi feltételeit és következményeit is elemezni és figyelembe venni, nehogy a fejlődés, gyarapodás, gazdagodás az emberi boldogság rovására menjen.

MILYEN A JÓ NÖVEKEDÉS?

E kérdés megválaszolásához nemcsak a közgazdasági, hanem a pápai megnyilatkozásokban is találunk szempontokat. **VI. Pál** éppen ötven éve kiadott *Populorum progressio* [A népek fejlődése] kezdetű enciklikája kifejezi, hogy „a fejlődés (...) nem szorítkozik a pusztá gazdasági növekedésre. Hiszen a fejlődésnek, hogy valóságosnak legyen mondható, mindenoldalúnak kell lennie, olyanak, amely minden ember és a teljes ember növekedését biztosítja.” [14.] „Isten terve szerint mindenki arra születik, hogy növekedjék, mivel Isten minden egyes ember életét valamely hivatás betöltésére rendelte. (...) Értelme és szabadsága birtokában az ember maga viseli a felelősség kockázatát növekedéséért éppúgy, mint üdvösségéért.” [15.] „A gazdasági növekedésnek és az emberi haladásnak egyaránt elengedhetetlen feltétele a tág értelemben vett iparosodás, ami egyszerre a jele is és előrevívő tényezője is a fejlődésnek. Vagyis az ember belső képességeit és munkáját kitartóan latba vetve lassanként fölfedi a természet rejtett törvényeit, és a maga mind nagyobb hasznára fordítja gazdagságát.” [25.] Összességében olyan programra van szükség, amely „túllép a gazdasági növekedés és a társadalmi haladás szempontjain, mégpedig azzal, hogy magának a munkavégzés folyamatának ad értelmet és önértéket: miközben megteremti az emberi világ helyes rendjét, az ember méltóságát és erejét növeli.” [50.] **Ferenc pápa** is kiemeli a Laudato si [Áldott légy] kezdetű enciklikájában, hogy „a gazdasági növekedés az eljárások egyszerűsítése és a költségek csökkentése érdekében gyakran automatizmusokat hoz létre és homogenizál.” Ezért olyan gazdasági ökológiára van szükség, amely képes a valóság szélesebb látószögű szemléletére kötelezni, mert „a környezetvédelemnek a fejlődési folyamat szerves részét kell alkotnia, és nem kezelhető attól elkülönülten”. „Ugyanakkor időszerűvé válik annak a humanizmusnak a parancsoló szükségessége, amely magába építi a különböző ismereteket, a gazdaságát is, egy át- és egybefogóbb szemlélet érdekében.”

A gazdasági növekedés kapcsán két veszélyt szoktak emlegetni. Egyrészt azt, hogy a robotok elveszik az emberek munkáját, másrészt a környezetszennyezést.

Ha belegondolunk abba, hogy a 17. század óta folyamatos az ipari forradalom, mindeközben sokkal többen, sokkal jobb színvonalon és sokkal tovább élünk, akkor kétségeinknek oldódniuk kellene. Frederic Bastiat 19. századi francia közgazdasági gondolkodó a *Gépesítés* című munkájában hasonló dilemmákat elemez, mint amivel mi ma szembesülünk: a találmány egyszerűsíti az életet, egyúttal emberek munkáját veheti el, de mi van mögötte? A megtakarított munkaköltség szabad forrásként jelentkezik, amit a tulajdonos befektethet. Így végül ugyanabból az összegből több termék keletkezik. Persze felmerül a kérdés: „Ki aratja le a nagyobb öröm gyümölcsét? Igen, először a kapitalista, a vállalkozó, aki először sikeresen használja a gépet, ez a jutalma a zsenialitásának és merészségének... Azonban hamarosan a verseny arra kényszeríti, hogy olcsóbban adja a termékét, mint a megtakarítás. Ezután már nemcsak a feltaláló élvezi mindennek hasznát, hanem a vásárló, az emberek, még a munkás is.” Ehhez kapcsolódóan még egy szempontot érdemes kiemelni: amennyiben nagyobb a feladatok automatizáltsága, akkor az emberi erőt, tudást a bonyolultabb feladatok végrehajtására lehet kiterjeszteni a monoton feladatok végzése helyett, így téve kreatívabbá, érdekesebbé a munkát.

A környezetvédelmi aggályokra reagálva Benjamin Friedman *Jólét és erőkölcösség* című munkáját idézem: „Nem kell sokat utazgatnunk, hogy rájövjünk, hogy a Föld környezetileg legszennyezettebb és legszembetűnőbb károsodott területei nem azok, ahol a legmagasabb az életszínvonal.” Lásd például a környezetvédelmi szakadékat, ami a szocialista országok és nyugat-európai országok között volt. Jól emlékszem például, hogy a rendszerváltással együtt hogyan tisztult a Sajó folyó Sajószentpéter környékén. Robert Solow, a híres növekedés-közgazdász azt mondja, „nincs okunk büntudatot érezni az alumíniumkészletek kimerítése miatt, amíg gondoskodunk arról, hogy ugyanazt vagy hasonlólt más anyagok előállításával biztosítsuk.” Persze itt fontos az externáliák (nem kívánt külső szennyezések) megfelelő kezelése is. Természetesen a kapcsolódó veszélyeket (mint az automatizáció okozta esetleges embertelenség veszélye és a túlzott termelésből fakadó környezetszennyezés kockázata) nem szabad elbagatellizálni. Különösen fontos a felelősségteljes, erényes kezelés, amiben nekünk, mindannyiunknak egyéni felelősségünk van.

Végezetül fontos tudnunk, hogy a növekedés nem old meg mindent, hiszen keresztényként nekünk Istenben kell hinni, és nem a szabadpiacban, vagy éppen a gazdasági növekedésben. Ebben pedig két szempontot együtt kell figyelniük: „Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet! Hajtsátok azt uralmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és minden állaton, amely mozog a földön!” [Ter 1,28] „Inkább növekedjétek a kegyelemben és a mi Urunk, üdvözítő Jézus Krisztusunk ismeretében.” [2Pét 3,18]

